

Етапи становлення кримінально-правової охорони державної таємниці за часів СРСР

Досліджено історична періодизація становлення кримінально-правової охорони інформації, яка становила державну таємницю за часів СРСР. Автор узагальнив види інформації, за розголошення якої передбачалася кримінальна відповідальність в розглянутий історичний період. У статті розкриті види інформації, яка за своєю суттю становила не тільки державну, але також і військову таємницю, а також інформацію, яка була пов'язана з державною політикою і була секретною. Також автор проаналізував структуру і діяльність державних органів, завданням яких була охорона секретних відомостей.

Ключові слова: державна таємниця, військова таємниця, шпигунство, державна зрада, захист, відомості.

Постановка наукової проблеми та її значення. Успішність виконання державою своїх функцій перед громадянами з охорони суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності, економічної чи інформаційної безпеки, в певній мірі залежить від збереження в таємниці окремих аспектів її діяльності. З цією метою урядом СРСР вживались заходи, спрямовані на збереження інформації, яка містила в собі державну таємницю.

Стан дослідження наукової проблеми. Питанням охорони державної таємниці за часів СРСР, присвячені роботи таких відомих науковців, як В.П. Ворожко, Б.В. Бернадський, О.В. Ботвінкін, І.В. Грищенко, В.К. Солоненко, О.В. Шамсутдінов, Л.Р. Вегера, В.М. Даниленко, В.М. Иванов, В.Ю. Артемов, Д.С. Усов, Т.Ю. Вислоцька та інших.

Метою і завданням статті є дослідження етапів становлення кримінально-правової охорони державної таємниці за часів СРСР.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Із створенням у 1922 р. наддержави – Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР), одразу було розпочато створення нових органів, у т. ч. тих, що мали забезпечити додержання режиму таємності визначеної категорії державних справ, а також визначення швидких й ефективних засобів кримінально-правової охорони цього режиму.

Так, потужним централізованим органом державної безпеки, на який зокрема покладался контроль за додержанням режиму таємності та ведення шифрувальної справи, стало Об'єднане державне політичне управління (надалі – ОДПУ), утворене Президією ВЦВК СРСР шляхом затвердження Положення від 15.11.1923 р. «Про об'єднане державне політичне управління СРСР та його органи». На основі цього положення також була створена колегія ОДПУ, яка стала органом позасудового покарання [1, с. 106].

Окремо варто зазначити, що було створено Спеціальний відділ при Державному політичному управлінні (надалі – ДПУ) Української Соціалістичної Радянської Республіки, штат якого був затверджений Постановою Ради Народних Комісарів (надалі – РНК) УСРР від 24.11.1924 р. та складав 5 осіб. Спеціальний відділ при ДПУ УСРР був організований на базі Шифрувального бюро ДПУ УСРР [2, с. 20].

Постановою РНК УСРР від 06.12.1924 була затверджена інструкція, яка надавала органам ДПУ УСРР право контролю та нагляду за додержанням встановленого порядку прийому, розсилки й зберігання таємного листування в центральних установах УСРР. Цією ж інструкцією до відання органів ДПУ УСРР був віднесений облік осіб, які вели роботу з таємною документацією. Керівники установ мали відбирати у останніх підписку про суворе дотримання службової таємниці та оформляти ряд інших документів, направляючи їх до органів ДПУ УСРР [3, с. 62-67].

При звільненні з роботи із вказаних осіб брались підписки про нерозголошення відомих їм державних таємниць [4, с. 32].

До завдань ДПУ входило: попередження й придушення відкритих контрреволюційних виступів; охорона державної таємниці і боротьба зі шпигунством; охорона кордонів держави, боротьба з контрабандою й незаконним переходом кордонів; виконання спеціальних завдань верховних органів влади. ДПУ УСРР мало право проводити обшуки, арешти та виїмки (збір) речових доказів за злочинами, що входили до його компетенції [5, с. 350].

Таким чином, керівництво Радянського Союзу створило орган, який наділило широкими повноваженнями для виконання завдань з охорони державної таємниці в Україні, боротьби зі шпигунством, дотримання режиму таємності, ведення шифрувальної роботи, обліку осіб, які мали доступ до державної таємниці, тобто всі повноваження були спрямовані на охорону, збереження інформації, яка становила певну цінність для ефективної розбудови новоствореної держави – Радянського Союзу. Монополізація одним органом – ДПУ УСРР повноважень щодо забезпечення режиму таємності сприяла покращенню механізмів захисту державної таємниці.

16 лютого 1926 року постановою Центрального виконавчого комітету і Ради народних комісарів СРСР затверджений «Перший загальносоюзний перелік відомостей, що становили державну таємницю» (призначався для посадових та інших осіб державних підприємств, установ і організацій, чия службова діяльність була пов'язана з секретним діловодством, а також з проведенням секретних робіт і мав гриф «Цілком таємно») [6, с. 57].

27 квітня 1926 року РНК СРСР прийняв постанову «Про затвердження переліку відомостей, що за своїм змістом є державною таємницею, яка спеціально охороняється». Це був перший загальносоюзний перелік відомостей, що становили державну таємницю. У ньому держава відкрито визначила категорії відомостей, що становили державну таємницю, зміст яких було доведено до самих широких мас [6, с. 48].

Вказана постанова була першим систематизованим нормативно-правовим актом, який мав визначений по категоріям перелік відомостей, що становили державну таємницю та охоронялись державою.

Вперше в Кримінальному кодексі УРСР зі змінами і доповненнями станом на 25 травня 1930 року, статтею 54-6 передбачалася кримінальна відповідальність за шпигунство. Шпигунство визначалось як передача, викрадення або збирання з метою передачі відомостей, які за своїм змістом становлять спеціально охоронювану державну таємницю, чужоземним державам, контрреволюційним організаціям або приватним особам. Слід зазначити, якщо шпигунство спричиняло, або могло спричинити особливо тяжкі наслідки для інтересів Союзу РСР, то до таких осіб застосувались найсуворіші покарання такі, як розстріл, або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна, або позбавленням громадянства Союзної Республіки, громадянства Союзу РСР та вигнання за межі Союзу РСР назавжди [7].

Аналізуючи вид та розмір покарання за шпигунство (тобто розголошення відомостей, що за своїм змістом становили спеціально охоронювану державну таємницю), можна дійти висновку, що законодавець розумів значну суспільну небезпеку вказаного злочину для суспільства та держави, а тому передбачив одні з найсуворіших покарань для нього.

Також однією з найбільш масштабних таємниць, яка охоронялась на найвищому рівні – є Голодомор в Україні 1932-1933 рр. Розміри та масштаби цієї катастрофи в УРСР упродовж десятиріч приховувались та замовчувались, оскільки становили державну таємницю.

Зокрема, в радянській історичній науці 30-х – середини 50-х років немає і натяку на голодомор 1932-1933 рр. У кращому випадку, історики могли говорити про продовольчі ускладнення, викликані мовляв, труднощами переходу від індивідуального до колективного виробництва в сільському господарстві [8, с. 180].

Відомий вчений-історик Андрій Григорович у своїй праці «Чорний голод в Україні 1932—1933 рр. Боротьба за існування» описував Україну як житницю Європи, землю, що славиться своїми родючими ґрунтами та золотою пшеницею і зазначав, що саме цій землі випала доля так постраждати без будь-яких природних катастроф. Вчений зазначає, що сім мільйонів українців помирили від голоду в той час, коли Радянський Союз експортував сільськогосподарську продукцію за кордон, наголошуючи, що «в той час коли Москва бенкетувала, Україна – голодувала» [9, с. 3].

Є підстави вважати, що початок організації голодомору в Україні було покладено постановою Центрального виконавчого комітету і РНК СРСР від 07.08.1932 р. «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації й зміцнення суспільної (соціалістичної) власності» та таємною інструкцією із застосування цієї постанови [10, с. 32].

Також підтвердженням втаємничення голоду є дослідження закордонних вчених, які зазначають, що протягом десятиліть трагедія залишалася державною таємницею, яку заперечував

Сталін та радянські лідери і приховували від зовнішнього світу. Навіть у офіційній кореспонденції, позначеній «цілком таємно», було заборонено використовувати слово «голод», і до 1980-х років заборонялося говорити про голодомор. Завіса мовчання поступово почала підніматися після промови Володимира Щербицького 25 грудня 1987 року, в ході якої він заявив, що «у 1932-1933 рр. у деяких районах були неприємності та навіть голод» [11, с. 55].

Отже, як показала історія голодомору 1932-1933 рр., державною таємницею можуть бути не тільки відомості, які завдають шкоду територіальній цілісності, недоторканості держави, відомості військового характеру, а й відомості внутрішньої політики держави та навіть репресій державою власних громадян, які суворо охоронялись та маскувались Радянським Союзом під приводом продовольчої кризи «житниці Європи».

Наступним яскравим прикладом охорони та значимості державної таємниці є період Другої світової війни, який почався 17 вересня 1939 року, коли німецькі війська підходили до Бреста й Львова, Червона армія перейшла кордон, щоб, як пояснювала радянська пропаганда, «подати руку допомоги своїм братам – українцям і білорусам». Протягом 12 днів, не зустрівши опору, радянські війська зайняли територію Західної Волині і Східної Галичини. Тепер достовірно відомо, що ця акція відбулася згідно з таємним додатковим протоколом до Договору про ненапад між Радянським Союзом та Німеччиною від 23 серпня 1939 року (пакт Молотова – Ріббентропа) [12, с. 635-636].

15 листопада 1943 року Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ «Про відповідальність за розголошення державної таємниці та за втрату документів, що містять державну таємницю», який передбачав кримінальне покарання не тільки для посадових, але й для приватних осіб за розголошення державної таємниці, що було новим у кримінально-правовій практиці радянської держави [13, с. 27-28].

Отже, з вказаних вище подій можна прослідкувати етапи становлення кримінально-правової охорони державної таємниці Радянським Союзом до початку Другої світової війни та безпосередньо під час війни. Період до Другої світової війни можна виділити як окремий етап становлення кримінально-правової охорони державної таємниці за часів СРСР.

Після Другої світової війни розпочинається «холодна війна», а тому з метою перекриття каналів витоку важливих відомостей до супротивника, Президія Верховної Ради СРСР видала Указ від 09.07.1947 р. «Про відповідальність за розголошення державної таємниці і за втрату документів, що містять державну таємницю». Цей документ чітко визначив категорію осіб, що були суб'єктами втрати документів і розголошення відомостей, що становлять державну таємницю. Такими суб'єктами визнавались військовослужбовці, посадові і приватні особи [14, с. 52].

Після Другої світової війни керівництво СРСР усвідомлювало значення таємної інформації для ведення військової справи, а тому встановлювалась відповідальність військовослужбовців за розголошення військової таємниці, а саме Законом СРСР «Про кримінальну відповідальність за військові злочини» від 25.12.1958 р.

Статтею 23 цього Закону встановлювалась відповідальність за розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, при відсутності ознак зради Батьківщині та втрату документів, що містять відомості військового характеру, що становлять державну таємницю, або предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, які ці документи або предмети були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановлених правил поведіння із зазначеними документами або предметами [15].

Вказаним законом встановлювалась відповідальність за втрату, розголошення відомостей військового характеру, але варто звернути увагу на те, що за своєю суттю – це два різні злочини, оскільки законодавець їх відмежував об'єктом злочинного посягання, а саме, відомостями військового характеру, що містять державну таємницю та відомостями військового характеру, які не є державною таємницею. Ці положення однієї статті протирічать одна-одній, тому що державна таємниця більш ширше поняття, яке включає в себе відомості військового характеру (військову таємницю).

Наступним етапом формування системи охорони державної таємниці стало прийняття Верховною Радою УРСР 28.12.1960 р. Постанови «Про затвердження Кримінального кодексу Української РСР», згідно з якою Кримінальний кодекс УРСР вводився в дію з 1 квітня 1961 року.

Вказаний нормативно-правовий акт передбачав кримінальну відповідальність за такі злочини, як державна зрада, шпигунство, розголошення державної таємниці. Відповідно до статті 56 КК УРСР державною зрадою вважалось діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній недоторканності, обороноздатності або державній безпеці України. Згідно з статтею 57 КК УРСР шпигунством вважалось – передача або збирання з метою передачі іноземній державі,

іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну чи військову таємницю, вчинені іноземним громадянином або особою без громадянства на шкоду інтересам України.

Розголошення державної таємниці визначалось в статті 67 КК УРСР, як розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі по службі чи роботі, при відсутності ознак державної зради або шпигунства [16].

Вказаним вище Кодексом вперше було розмежовано державну зраду, шпигунство та розголошення державної таємниці, а також вперше визначено перелік осіб, які можуть бути суб'єктом вказаних злочинів – громадянин України, іноземець, особа без громадянства, та навіть спеціального суб'єкта – особу, які ці відомості були довірені або стали відомі по службі чи роботі.

1 серпня 1963 року Центральний Комітет Комуністичної партії Радянського Союзу (надалі – ЦК КПРС) прийняв постанову «Про впорядкування видавничої справи в країні і підвищення ролі видавництва в господарському і культурному будівництві», а 10 серпня того ж року постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР був організований Державний комітет Ради Міністрів СРСР по друку. Подія знайшла відображення у пресі: «З метою поліпшення керівництва видавництвами, поліграфією і книжковою торгівлею в країні Президія Верховної Ради СРСР утворила союзно-республіканський Державний комітет Ради Міністрів СРСР по друку».

До складу нового відомства включили і Головне управління по охороні військових і державних таємниць у пресі при Раді Міністрів СРСР (Головліт). Забігаючи наперед, відзначимо, що 18 серпня 1966 року Головліт знову став самостійним відомством під уточненою назвою: Головне управління по охороні державних таємниць у пресі при Раді Міністрів СРСР [17, с. 1-2].

Таким чином, вдосконалювалось не лише законодавство в сфері охорони державної таємниці, а й створювались державні органи, завданням яких була охорона таємних відомостей навіть у видавничій справі, оскільки діяльність у цій сфері могла вплинути на громадян та створити негативну політичну ситуацію в країні.

У 1980-х роках у зв'язку з перебудовою виникла ідея удосконалення системи захисту державної таємниці в СРСР шляхом створення єдиної системи контролю, верхній рівень у якій мав займати загальнодержавний орган, що відповідав би за координацію усієї діяльності у цій сфері. Однак через розпад Радянського Союзу ці плани не були реалізовані [18, с. 58].

12 травня 1987 року постановою РМ СРСР затверджено «Інструкцію по забезпеченню режиму секретності в міністерствах, відомствах, на підприємствах в установах і організаціях СРСР», яка діяла частково в Україні і після розпаду СРСР аж до жовтня 2003 року.

У зв'язку з процесами демократизації в країні у другій половині 80-х років Головліт почало відігравати все меншу роль. У серпні 1990 року Головліт було перейменовано у ГУОТ – Головне управління з охорони державних таємниць у пресі й інших засобах масової інформації, а згодом, 13 квітня 1991 року скасовано. Цензорські функції перейшли до новоствореного Міністерства інформації і преси СРСР [19, с. 123].

У всьому світі 8 грудня 1991 року вважається датою підписання договору (Білоруських угод) трьома підписантами - Білорусією, Росією та Україною, який де-юре припинив подальше існування СРСР [20, с. 336].

Отже, останній етап становлення кримінально-правової охорони державної таємниці за часів СРСР був пов'язаний із спробами побудови ефективної вертикалі управління, ліквідації одного органу та концентрацією повноважень в іншому, але реалізація даних задумів залишилась декларативною, оскільки наддержава Союз Радянських Соціалістичних Республік перестала існувати.

Висновки. Етапи становлення кримінально-правової охорону державної таємниці за часів СРСР умовно можна розділити на чотири етапи. Перший етап розпочинається 30 грудня 1922 року, зі створення федеративної держави – Союзу Радянських Соціалістичних Республік і триває по 1930 рік, а саме по прийняття змін до Кримінального кодексу УРСР, в якому передбачалась відповідальність за шпигунство. В ході даного етапу було створено орган державної безпеки – об'єднане державне політичне управління (ОДПУ), на який зокрема покладався контроль за додержанням режиму таємності та ведення шифрувальної справи, облік осіб, які вели роботу з таємною документацією, боротьбу зі шпигунством; затверджено 16 лютого 1926 року перший «Загальносоюзний перелік відомостей, що становили державну таємницю»; встановлено відповідальність за шпигунство Кримінальним кодексом УРСР зі змінами і доповненнями станом на 25 травня 1930 рік.

Другий етап становлення кримінально-правової охорони державної таємниці за часів СРСР розпочинається 1932 року з Голодомору в Україні і триває до закінчення Другої світової війни – 1945 рік.

За вказаний етап було багато подій, пов'язаних з охороною державної таємниці, зокрема: Голодомор в Україні 1932-1933 рр., катастрофи якого впродовж десятиліть замовчувались, тому що становили державну таємницю, доленосний таємний для України документ, який поклав початок геноциду українського народу – постанова ЦВК і РНК СРСР від 07.08.1932 «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації й зміцнення суспільної (соціалістичної) власності»; таємний протокол до Договору про ненапад між Радянським Союзом та Німеччиною від 23 серпня 1939 року (пакт Молотова – Ріббентропа), який визначав сфери впливу Німеччини та Радянського Союзу; Указ від 15.11.1943 Президії Верховної Ради СРСР «Про відповідальність за розголошення державної таємниці та за втрату документів, що містять державну таємницю», який передбачав кримінальне покарання не тільки для посадових, але й для приватних осіб за розголошення державної таємниці.

Третій етап становлення кримінально-правової охорони державної таємниці за часів СРСР, розпочинається з середини 1940-х років «Холодна війна» і триває по початок 1960 року. За вказаний період було, видано 9 липня 1947 року Указ «Про відповідальність за розголошення державної таємниці і за втрату документів, що містять державну таємницю»; прийнято Закон СРСР «Про кримінальну відповідальність за військові злочини» від 25.12.1958, в якому встановлювалась відповідальність за розголошення військової таємниці або за втрату документів, які містять військову таємницю.

Четвертий етап становлення кримінально-правової охорони державної таємниці за часів СРСР, розпочинається прийняттям 28 грудня 1960 року Кримінального кодексу Української РСР та триває по розпад СРСР – 8 грудня 1991 рік.

У вказаний період було систематизовано та визначено, яка ж інформація охороняється державою та становить державну таємницю, та встановлено відповідальність за її розголошення, а саме: Верховною Радою УРСР 28.12.1960 було прийнято Постанову «Про затвердження Кримінального кодексу Української РСР», вказаний кримінальний кодекс передбачав кримінальну відповідальність за такі злочини, як державну зраду, шпигунство, розголошення державної таємниці та надає визначення вказаних понять; створено орган по охороні військових і державних таємниць – Головліт; 12.05.1987 постановою РМ СРСР затверджено «Інструкцію по забезпеченню режиму секретності в міністерствах, відомствах, на підприємствах в установах і організаціях СРСР».

Отже, в результаті дослідження було виділено чотири етапи становлення кримінально-правової охорони державної таємниці за часів Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Джерела та література

1. Караман В.Н. «...Доказательств нет, а посадить надо». Методы репрессивной политики ВКП (б) в 1930-е годы / Вадим Николаевич Караман // Россия и АТР. – 2004. – № 4. – С. 105-111.
2. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 2. – Оп. 3. – Спр. 346. – С. 20.
3. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 2. – Оп. 3. – Спр. 347. – С. 62-67.
4. Державний архів Луганської області. – Ф. 32. – Оп. 1. – Спр. 43. – С. 32.
5. Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / [В.А. Смолій, В.Ф. Верстюк, С.В. Віднянський та ін.]. // – К.: Наукова думка, 2004. – 524 с. – (ISBN 966-00-0405-2).
6. Буланкин В.И. Исторические аспекты правовой природы общесоюзных перечней сведений, составляющих государственную тайну / В.И. Буланкин // Труды НИИ «Прогноз» КГБ СССР. – М., 1982 – Вып. 2. – № 1096. – С. 46-63.
7. Кримінальний кодекс УРСР (зі змінами та доповненнями на 25.05.1930 р.). – Харків: Юрид. вид-во НКЮ УРСР, 1930. – 128 с.
8. Вегера Л.Р. Історіографія та джерельна база дослідження голодомору 1932-1933 рр. на Київщині / Л.Р. Вегера // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – 2010. – Серія 6. Історичні науки. – Вип. 7. – С. 180-188.
9. Gregorovich A. Black Famine In Ukraine 1932-1933. A. Struggle For Existence / Andrew Gregorovich // Journal Soviet Studies. – 1959. – October.

10. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні за документами ГДА СБУ: Анотований довідник / В.М. Даниленко (відп. упоряд.), Л.Л. Аулова, В.В. Лавренюк. – Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2010. – 472 с.
11. Holodomor studies. – 2010. – Vol. 2. – No. 1 (winter-spring). – 162 p.
12. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник / В.М. Іванов/ – К.: КУП НАН України, 2013. – 892 с.
13. Шамсутдінов О.В. Відповідальність за розголошення державної таємниці за кримінальним законодавством України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / О.В. Шамсутдінов. – К., 2002.
14. Буланкин В.И. Исторические аспекты правовой природы общесоюзных перечней сведений, составляющих государственную тайну / В.И. Буланкин // Труды НИИ «Прогноз» КГБ СССР. – 1982 – Вып. 2. – № 1096. – С. 46-63.
15. Закон СССР от 25 декабря 1958 г. «Об уголовной ответственности за воинские преступления» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sss6069.htm>.
16. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://yurist-online.org/publ/kodeksy_ukrainy_kodeksi_ukrajini/kriminalnij_kodeks_ursr_1960_roku_ugolovnyj_kodeks_ussr_1960_goda/3-1-0-85.
17. Солоненко В.К. Комитет по печати, Госкомиздат и так далее: к 50-летию ведомства печати / Владимир Константинович Солоненко // Федеральное агентство по печати и массовым коммуникациям. – 2014. – С. 1-19.
18. Грищенко І.В. Етапи становлення правового регулювання державної таємниці в Україні / І.В. Грищенко // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2015. – С. 54-62.
19. Ворожко В.П. Нарис історії охорони державної таємниці в Україні: моногр. / В.П. Ворожко, Б.В. Бернадський, О.В. Ботвінкін. – К., 2012. – 188 с.
20. Shushkevich S. The End of the Soviet Union: Stanislau Shushkevich's Eyewitness Account / Stanislau Shushkevich // Demokratizatsiya. – 2013. – P. 315-338.

Сергийчук В. Етапи становлення уголовно-правовой охраны государственной тайны во времена СССР. Исследована историческая периодизация становления уголовно-правовой охраны информации, которая составляла государственную тайну во времена СССР. Автор обобщил виды информации, за разглашение которой предусматривалась уголовная ответственность в рассматриваемый исторический период. В статье раскрыты виды информации, которая по своей сути составляла не только государственную, но также и военную тайну, а также информацию, которая была связана с государственной политикой и была секретной. Также автор проанализировал структуру и деятельность государственных органов, задачей которых была охрана секретных сведений.

Ключевые слова: государственная тайна, военная тайна, шпионаж, государственная измена, уголовно-правовая охрана.

Serhiichuk V. Stages of the Criminal-Legal Protection of the State Secrets in the Soviet times. The article highlights the historical periodization of the criminal-legal protection of the secret state information in the times of the USSR, in particular the early period of its creation. The author has summarized the types of information, the disclosure of which envisaged criminal responsibility in the historical period under consideration. The article reveals the types of information, which can be regarded not only as state secret but also as a top military secret, and the information connected with the secret state policy. The author considers in detail the structure and activity of the state governmental bodies, whose task was to protect secret information.

Key words: state secrets, military secrets, espionage, high treason, criminal- legal protection.